

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2007 LIEPOS 7 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

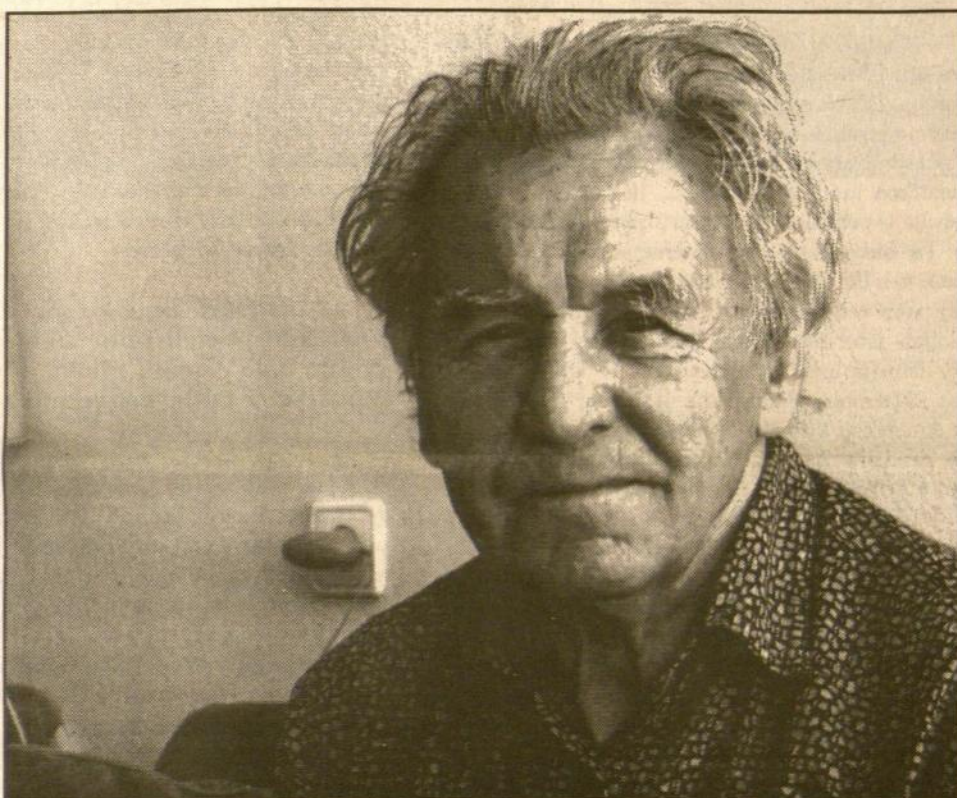
Nr. 131 (26)

Mūsų žurnalistika: verslas ar idėja?

Docento Broniaus Raguotio ir Aldonos Žemaitytės pokalbis

Mes, būsimieji žurnalistai, praeito amžiaus 7–8 dešimtmečiais turėjome tris gerbiamus, atmintin įsirėžusius ir net mylimus dėstytojus: Bronių Raguotį, Joną Bulotą ir stilistą profesorių Juozą Pikčilingį. Tolesniam profesiniam mano gyvenimui didžiausios įtakos padarė doc. B. Raguotis. Prisimenu jo mąslią, specifinę kalbėseną, inteligentišką, orią laikyseną, individualų sakinį, kupiną nedemagogiškai ir nekategoriškai pateikiamos informacijos. Kas turėjo ausis, tas išgirdo. Kuris vedė jo paskaitų užrašus, ir šiandien tarp eilučių gali rasti daug tuomet negalimų pasakyti dalykų.

Šiandien aš kalbuosi su savo Dėstytoju jau ne kaip studentė, įdėmiai gaudanti kiekvieną jo frazę, o kaip su kolega, artėjančiu prie garbingo jubiliejaus, ir išmintingu bei geranorišku žvilgsniu stebinčiu šį margą, triukšmingą ir laisvą pasaulį.

Bronius Raguotis.

A. Ž. – Kaip Jūs vertinate vakarykštę ir šiandieninę spaudą bei kitą žiniasklaidą (radiją, televiziją, internetą)? Ar esama kokio nors bendrumo tarp jų, ar galima rasti panašumų? Atrodo, kad naujoji mūsų spauda yra visai kitokios kokybės produktas...

Br. R. – Sakyčiau, kad daugiau yra esminių skirtumų. Demarkacijos linija eina per spaudos laisvę. Bet negaliu tvirtinti, kad mūsų žiniasklaida visur ir visada sugeba pilietiškai, morališkai ir žurnalistiniu požiūriu pasinaudoti ta laisve. O iš panašybių paminėčiau tik vieną – manipuliavimą visuomenės nuomone. Tai yra būdinga visai žurnalistikai – kokia ji – ir kokioje šalyje – bebūtų. Manipuliacija yra talpi sąvoka. Tiesą sakant, tą visuomenės nuomonę dabar patys žurnalistai lyg ir sau prisiskiria. Jie pasiėmė teisę būti visuomenės nuomonės reiškėjais. Ir vyksta toks keistas procesas: žurnalistai rašinėja, skaitytojai skaitinėja. O pačios visuomenės balso tarsi ir neliko. *Lietuvos rytas* pateikia nuomones be skaitytojų pavardžių. Laiškų į redakciją gal ir ateina, bet tokia jų pateikimo laikraštyje forma mums neįprasta. Tokių „nuomonių“ per valandą galima prirašyti pluoštą puslapių.

– Taip išeitų, kad mūsų žurnalistika tarsi pati paplovė savo moralinius, vertybinius krantus...

– Tuo atžvilgiu sutikčiau su šiuo teiginiu. Imkim tokį subtilų dalyką, kaip privatus, netgi intymaus, gyvenimo išviešinimas, ypač per televizijos šou. Man keista, kad mergelės, dar paauglės, bėga į televiziją, pasiryžusios bet kam, kad tik taptų neva „žvaigždėmis“. Kita vertus, man atrodo, kad mūsų žurnalistika pasidarė pikta. Labai pikta rašoma apie žmogų. Jau senovės išminčiai sakė, kad yra sudėtinga atskirti žmogų nuo jo ydos, bet to buvo reikalaujama jau pirmuosiuose spaudos laisvės įstatymuose. Reikia kaip nors išsąmoninti, kad aš kritikuju ne žmogų, o jo ydą. Pas mus, deja, įsigalėjo tokia tradicija: kai nustvers žurnalistai kokį pareigūną, dar tik įtariamą, ir rašo apie jį mėnesių mėnesiais, vis tą patį kartodami.

– Ypač tuo mėgaujasi beveik visi televizijos kanalai. O kai paaiškėja, kad įtarimas nepasitvirtino...

– ...tai pasibaigia niekuo. Triukšmas žiniasklaidoje nutyla, ir nesuprasi, ar tas žmogus buvo tikrai kaltas, ar nekaltas.

– Vadinasi, žurnalistai atsakomybės už savo žodžius spaudoje ar televizijoje beveik nejaučia.

– Atsakomybė yra tapusi problema. Žurnalistai mėgsta vartoti terminą „ketvirtoji valdžia“. Aš

vis pagalvoju: o kas ją kontroliuoja? Apie savikontrolę nėra ko nė kalbėti. Esu priklausęs Leidėjų ir žurnalistų etikos komisijai. *Lietuvos rytas* jos visai nepripažįsta, kiti irgi nepaiso. O kontroliuoti žiniasklaidą visi privengia, nors pagal Spaudos įstatymą žiniasklaidos savininkas kasmet turi pateikti savo darbo ir pelno ataskaitą. Leidėjai tvirtina,

Nukelta | 2 psl.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1 psl. Doc. Bronius Raguotis ir Aldona Žemaitytė.

Mūsų žurnalistika: verslas ar idėja?

3 psl. Vytautas Žeimantas.

Istorikas Antanas Kimsa:

Vilnius, Ravensburgas, Boguta, Torontas.

5 psl. Zita Kirsnauskaitė.

Eilėraščiai.

6 psl. Giedrė Valtaitė.

Viskas ratu. Dail. Janinos Monkutės-Marks tapybos paroda M. Mažvydo bibliotekos galerijoje, Vilniuje.

7 psl. Nijolė Jankutė.

Žemės apačioj. Šis tas apie Australiją.

8 psl. Vytautas V. Landsbergis.

Dominykas keliauja į žvaigždes. Pasaka suaugusiems (6). Dominykas Jupiterityje.

Docento Broniaus Raguočio ir Aldonos Žemaitytės pokalbis

Atkelta iš 1 psl.

kad pinigai esą paslaptis. Taip ir nesužinom nei to pelno kilmės, nei jo dydžio.

– Ar neatrodo, kad žurnalistika tapo iškreiptu visuomenės veidrodžiu?

– Kaip čia pasakysi... Kritiškoji srovė labai ryški. Mūsų žurnalistika atrodo kaip nespaltvota grafika: juoda ir balta. Reiškinių beveik neniuanuojami. O juk tas pats žmogus vienokiomis aplinkybėmis gali būti kaip velnias, o kitą kartą nustembi: juk tai nuostabios širdies žmogus. Kaip sakoma, jame ir Dievas, ir velnias kartu gyvena. Daug sunkiau rašyti apie tai, kas gyvenime ir žmoguje yra tauru, gražu ir šviesu. Sunku rasti spalvų tai teigiamybei. O kritiški herojaus bruožai būna labai ryškūs. Taip yra ir literatūroje.

– Kiek metų dirbote kaip pedagogas Vilniaus universiteto katedroje, vėliau Žurnalistikos institute? Ką dėtėte, kokie dėstomi dalykai Jums buvo mieliausi, artimiausi širdžiai?

– Žurnalisto pedagogo darbą pradėjau tik baigęs universitetą su pirmąja žurnalistų laida – 1954 metais. Dėčiau ne vieną kursą, nes tuo metu katedroje buvo 3–4 etatiniai ir vienas kitas neetatinis darbuotojas. Tarp dėstytojų disciplinų buvo publicistikos teorijos pagrindai, literatūros kritikos teorija ir praktika, kultūros problematika spaudoje. Tai buvo susiję ir su žurnalistinio darbo patirtimi, nes iki tol *Tiesoje* buvau literatūros ir meno skyriaus vedėjas. Bet mieliausi man buvo žurnalistikos istorijos kursai, ypač lietuvių žurnalistikos istorija: nuo Lauryno Ivinskio kalendorių iki pat 1918 metų. Pamažu į mokymo programą atėjo ir Amerikos lietuvių žurnalistikos istorija – nuo jos pradžios iki 1919 metų. Iš to kurso padariau tokią knygėlę, kurią Marijampolės „Ramona“ išleido 2003 metais.

– Iš tiesų, ta knyga Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919 turi keistą istoriją, apie tai Žurnalistų žiniose rašė Domas Šniukas. Knyga išėjo, bet skaitytojai jos nematė. Ypač tie skaitytojai, kuriems knyga

verkiant reikalinga kaip spaudos istorijos veikalas. Ar nepaaiškintumėt, kaip čia nutiko?

– Sunku man apie tai kalbėti. Leidėjas jau amžiną atilsį, tad norėčiau jį pagerbti tylėdamas. Kur didžioji tiražo dalis pradingo, taip ir liko paslaptimi. Vieną kitą egzempliorių mačiau Vilniuje, „Vagos“, Centriname knygynuose. Gal dar kur nors yra užsilikę, jeigu neišmetė...

– Jums mieliausi, kaip sakėte, buvo spaudos istorijos dalykai. Ar teko labai apriboti save (arba Jus riboję), kai dėtėte šiuos kursus? Juk visose ideologinio gyvenimo sferose, o ypač žurnalistikoje, tuomet jautėme galingą cenzoriaus ranką.

– Kalbėti apie dėstymo laisvę tais laikais yra tiesiog neįmanoma. Per ilgesnį laiką žmoguje „išsidirba“, kaip sakydavo a. a. Jokūbas Josadė, savotiška savicenzūra. Bet mūsų katedroje buvo pakankamai tolerantiška ir demokratiška atmosfera. Ateidavom vieni kitų paskaitas patikrinti... Mane „tikrindavo“ Jonas Bulota, kadangi dėstė kitas spaudos istorijos disciplinas, aš nueidavau į jo paskaitas. Na ir, žinoma, savyje nešiojai visą laiką tam tikrą savikontrolę. Labiau akcentuodavai socialinės problematikos momentus, o jų dažnai pasitaikydavo *Aušroje* ir *Varpe*, Amerikos lietuvių spaudoje. Bet didžiulė problema buvo apeiti tautiškumo, tautos vienybės idėją, kurią ypač ryškiai nubrėžė *Varpas*. Nebuvo galima tos idėjos net pajudinti, nebent kritiškai.

– Gal todėl ir išeivijos spaudoje ieškojote socialinių, socialistinių motyvų? Ir monografija apie Antaną Bimbą, ko gero, tokių nuotaikų ar būtinybės rezultatas?

– Jonas Karosas buvo „kaltininkas“, kad aš rinkausi vadinamąjį pažangiojo judėjimo atstovą A. Bimbą. Laikui bėgant, universitete dėstantys pedagogai turėdavo rašyti disertacijas. J. Karosas man pasiūlė rašyti apie Bimbą ne kaip apie politiką, o kaip apie kultūrininką. Ta linkme ir pasukau savo disertaciją, kurią pavadinau *Antanas Bimba – lietuvių kultūros istorikas, publicistas*. Tuo metu tarp Amerikos lietuvių tai buvo žymi figūra,

kairiosios, vėliau komunistinės orientacijos veikėjas. Pirmoji Amerikos lietuvių banga buvo mažaraščiai ar net beraščiai XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Lietuvos kaimo berneliai. Atvykę į Ameriką jie steigė savo organizacijas, kūrė spaudą. Ypač noriu pabrėžti, kad išlaikė lietuviškumą. Ir savo vaikams jie skiepijo būtinybę bent lietuviškai kalbėti, palaikyti ryšius su Lietuva. To laikotarpio lietuviškoji emigracija, nepaisant kokios srovės ji bebūtų, buvo labai sukibusi su savo gimtuoju kraštu. Spaudos draudimo laikotarpiu Amerikos lietuvių spauda kartais suvaidindavo didesnę vaidmenį Lietuvoje, negu Rytprūsioose leidžiamoji. Vėliau lietuviškoji išeivių visuomenė diferencijavosi, po karo čia atsirado antroji banga, kur kas intelektualesnė už pirmąją. 1970 metais lankydamsis Amerikoje turėjau progos susitikti su jos atstovais.

– Su kuo Jums tada teko susitikti ir pabendrauti?

– Su Bernardu Brazdžioniu, kuris užrašė man savo knygą, su rašytojais Algirdu Landsbergiu, Broniu Raila, su kompozitoriumi Bronium Budriūnu, su mano mokytoju Lietuvoje Pauliumi Jurkum, istoriku Trumpa, rašytojais Petru Taruliu (Pitrėnu), Kaziu Almenu ir kitais, su kunigu Kaspučiu (pirmą kartą pamačiau Amerikos kunigą – jauną, gražų, intelektualą). Jie gražiai mane priėmė, viską suvokdami, neužduodami jokių provokacinių klausimų. Sutarėm, kad politikos reikalų neliesim, kalbėsime apie kultūrą, literatūrą. Jie gražiai atsiliepė apie Janiną Degutytę, Justiną Marcinkevičių, tuomet jau beišskylančią Sigitą Gedą...

– Grįžkim į Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedrą. Kaip dėstytojas, ką labiausiai pastebėjote ir vertinote savo studentuose? Kaip jie keitėsi (arba ne) Jūsų akyse per tuos keliasdešimt metų, kada dirbote universitete?

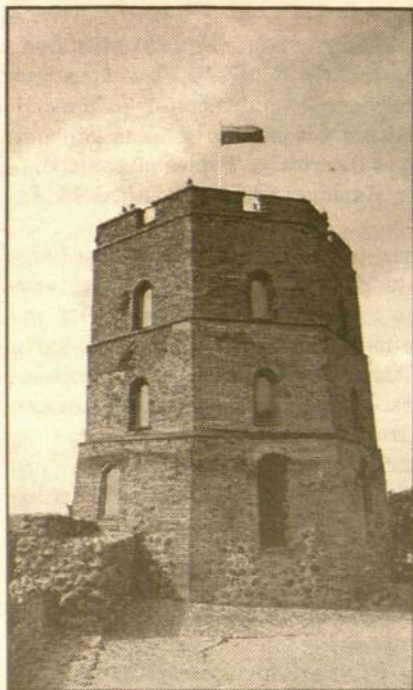
– 1994 metais išėjau iš katedros, tuomet jau pavadintos Žurnalistikos institutu, turėdamas 40 metų pedagoginio darbo stažą. Neturiu ryšio su dabartine studentų žurnalistų karta, nes nedėčiau jau dvylika metų. Per šiemetinę Spaudos dieną buvau susitikęs su jais, ir jie man pasirodė visi tokie jauni, gražūs, lankstūs, drąsūs, turintys net tam tikto jūlumą, ko mūsų laikais studentams labai trūko. Man atrodo, kad į universitetą ateina nemažai talentingų žmonių, nors jie visai kitokie žmoniškosios ir žurnalistinės etikos požiūriu.

– Ar anie, tai yra mūsų kartos, buvo padoresni?

– Gal padoresni, kuklesni, nors ir priversti būti vienos nuomonės reiškėjais. Visus savo studentus labai šviesiai prisimenu. Tarp studentų ir dėstytojų santykiai buvo glaudūs, tolerantiški, demokratiški. Pasitaikydavo „nubyrėjimų“ — gal ir dėl sugebėjimų stokos, dėl susidariusių aplinkybių. Iš mūsų, dvidešimt penkių įstojučių į universitetą, baigėme tik dvyliką, tryliktas buvo Rimanas Budrys. Viena problema buvo visiems bendra: tai darbas. Visi pradėdavom dirbti dar bestudijuodami, nes pragyventi buvo sunku. Viena bėda — paskaitų nelankymas. Kita — nuo 1952 m. katedroje prasidėjo dideli pertvarkymai. Turėjome dirbti pagal Maskvos programas, vadovautis Maskvos universiteto planais. Šiek tiek valandų buvo leista atskirti respublikos spaudos specifikai. Tai ir sugrūdom į tas valandas lietuvių žurnalistikos istoriją. Tad man liūdna, kad dabar, kai yra visiškai laisvė sudaryti dėstymo programas, istorinės disciplinos Žurnalistikos institute yra ganėtinai nustekentos. Sakiau Andriui Vaišniui, kad įsižiūrėtų į lietuviškas tradicijas, nes mes esam mė-

Aldona Žemaitytė.

Antanas Kimsa

Vilnius, Ravensburgas, Bogota, Torontas

Gimęs prieš 95-erius metus Zarasuose. Visą gyvenimą domėjosi istoriniais įvykiais ir žmonėmis.

VYTAUTAS ŽEIMANTAS

Kilęs iš Zarasų

Tam šiam straipsniui atsirado netikėtai. Susitikau žinomą poligrafininką ir leidėją Praną Domijonaitį. Jo leidykla „Pradai“ buvo išleidusi knygą *Popiežiaus valstybės įkūrimas*.

„Jos autorius istorikas Antanas Kimsa – įdomaus likimo žmogus“, pasakė P. Domijonaitis. Tačiau Lietuvoje dar mažai žinomas“.

Pasirodo, Antanas Kimsa ištis įdomi, tačiau dabartinei kartai mažai žinoma asmenybė. Mane sudomino du faktai. Pirmas – A. Kimsos disertacijos tema ir jos gynimo laikas. Antras – klausimas ar A. Kimsa rašė apie Šv. Kazimierą? Jei taip, tai kur galėtų būti jo rankraštis?

Bostone, 1957 m. leistoje *Lietuvių enciklopedijoje* apie Antaną Kimsą nedaug žinių. Jis gimė 1912 m. liepos 2 d. Zarasuose. Ten lankė mokyklą. Vėliau, 1926-1927 m. vidurinio mokslo siekė Italijoje. Nuo jaunystės pasižymėjo dideliu noru mokytis. 1932 m. baigė aukštesniąją komercijos mokyklą Kaune. Prieš karą A. Kimsa dirbo Vidaus reikalų ministerijoje, gyveno Kaune.

Vokiečių okupacijos metais įsidarbino Vilniaus darbo biržoje. Palaikė ryšius su antinaciniu pogrindžiu. Daugeliui Vilniaus universiteto dėstytojų ir studentų padėjo išvengti arešto ir išvežimo į priverstinius darbus. Daug mokėsi. Žino vokiečių, italų, lenkų ir rusų kalbas. 1942 m. baigia Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto visuomenės istorijos skyrių, o 1943 m. dar spėja užbaigti ir to paties universiteto Teisės mokslų fakultetą.

1943 m. kovo 11 d. naciai uždaro Vilniaus universitetą uždrausdami akademinės mokymo studijas, o nuo 1943 m. birželio pradžios leido universiteto darbuotojams tęsti mokslo tiriamąjį darbą.

Tuo sunkiu metu A. Kimsa dėsto istoriją Amatų mokytojų bei Suaugusiųjų institutuose. Ir dar...rašo disertaciją apie Popiežiaus valstybės įkūrimą.

Popiežiaus valstybė

Popiežiaus valstybė kitaip dar buvo vadinama Popiežiaus arba Bažnyčios sritimis. Ji susikūrė

756 metais Italijos viduryje su sostine Roma. Valstybės pradžią padarė frankų karaliaus Pipino Trumpojo popiežiui dovanotos žemės aplink Romą. Iš pradžių ji priklausė Frankų valstybei, o nuo 962 metų – Šventosios Romos imperijai.

Faktinę nepriklausomybę Popiežiaus valstybė įgijo tik 1274 metais, kai imperatorius Rudolfas I oficialiai pripažino suverenią valstybę. Laisva ji išbuvo beveik 600 metų. Tačiau visą laiką teko už laisvę kovoti. XVIII ir XIX a. sandūroje į ją kėsinosi Prancūzija. Vėliau prasidėjo Italijos jungimosi procesas. 1870 metais Romą prijungus prie Italijos karalystės Popiežiaus valstybė buvo likviduota. Tuometinis popiežius Pijus IX atsisakė pripažinti suvienytą Italijos karalystę, pasiskelbė Vatikano kaliniu.

Nedidelė Popiežiaus valstybė vėl buvo atkurta 1927 metais. Nūnai ji užima nedidelį (0,44 kv. km) Romos miesto kvartalą, esantį ant Vatikano kalvos. Todėl ši valstybė dabar vadinama Vatikanu.

Visą tai gerai žinojo ir Antanas Kimsa. Tačiau jį labiau domino Popiežiaus valstybės įkūrimo aplinkybės ir užkulisai.

Įsivaizduokite — nacių okupuotas Vilnius, netoliese jau gaudžia generolo Ivano Černiachovskio pabūklai, o Teatro gatvėje 2 name 6 bute sėdi 32 metų vyriškis ir rašo apie VIII amž.: Frankų karalystę, Bizantijos imperiją, langobardai, karalius Pipinas, Roma... Rašo, nors gerai žino, kad su generolu J. Černiachovskiu ateina ir nauja valstybinė politika – ateizmas ir jo darbas geriausiai atveju galės likti stalčiuje, o blogiausiu – tapti kaltinimo daiktiniu įrodymu.

1944 m. birželio 23 d. A. Kimsa sėkmingai apgina istorijos daktaro disertaciją. Birželio 30 d. jam įteikiamas daktaro diplomą, pasirašytas universiteto rektoriaus profesorius Mykolas Biržiškos ir Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas profesorius Jono Puzino.

Artėjant sovietinei armijai, A. Kimsa pasitraukė į Vokietiją. Ar išsivežė jis disertacijos rankraštį? Ar parašė dar ką nors išeivijoje?

Vyskupas Jonas Boruta

1994 m., prabėgus net penkiems dešimtmečiams, A. Kimsos disertacija susidomi vyskupas J. Boruta. Štai kelios citatos iš jo straipsnio „Disertacija, apginta krentant bomboms“:

„A. Kimsos disertacija pasidomėjau gan keistomis aplinkybėmis. 1994 m. rengdamas Pirmiesiems Zenono Ivinskio skaitiniams pranešimą „Z.

Ivinskis – pirmasis objektyvus šv. Kazimiero gyvenimo tyrinėtojas“ mėginau lyginti Z. Ivinskio monografiją apie šv. Kazimierą su ankstesnių autorių darbais. Ir negalėjau nepasidomėti A. Kimsos disertacija, tačiau tariamai visai kitu pavadinimu. Z. Ivinskis anksčiau minėtos monografijos įžangos žodyje rašė: „Vienintelė ligi šiol žinoma stambesnė studija apie Šv. Kazimierą yra dr. A. Kimsos parašyta disertacija Vilniaus Humanitarinių mokslų fakultetui (1944), bet jos man neteko matyti; ji vis dar nėra išleista“.

Z. Ivinskis prieš pasitraukdamas į Vakarus nepėjo A. Kimsos disertacijos pavartyti, ir kaip nustebau, kai Vilniaus universiteto rankraštyne radau tą A. Kimsos disertaciją, bet ne apie Šv. Kazimierą, o apie „Popiežiaus valstybės įkūrimą“.

Atrodo, kad A. Kimsos tyrinėjamu laikotarpiu Romos bažnyčios gyvenime susipynė nesuderinami, net priešingi dalykai – pasaulietinė, žemiškoji valdžia ir dvasinis, religinis Bažnyčios autoritetas, – ir galima tik piktintis pasaulietinės valdžios, „užsigėdusiais“ popiežiais. Tačiau, kaip A. Kimsos disertacija aiškiai primena, kad lazda visada turi du galus, kad niekuomet negalima tuos, „du galus“ vieną su kitu supriešinti, suabsoliutinti. Gyvename laikus, kai anksčiau minėtos problemos nėra tokios skaudžiai ryškios kaip VII-IX amžių sandūroje, bet neužmirškime, kad garsusis XX amžiaus antrosios pusės Bažnyčios istorijos veiklas – Huberto Jedino *Handbuch der Kirchengeschichte* – A. Kimsos disertacijoje nagrinėjama Bažnyčios istorijos epochą įvardija kaip „Bažnyčią pasauliečių valdovų viešpatystėje“, o tai jau primena tas problemas ir įtampas, tuos iššūkius ir gundymus, su kuriais susiduria ir mūsų laikų Bažnyčia“.

Istorikas Zenonas Ivinskis

Iš šios citatos galima padaryti dvi išvadas. Pirmoji, kad A. Kimsa vieną rankraščio egzempliorių paliko Vilniaus universitete. Ar buvo daugiau to rankraščio kopijų – nežinia. Greičiausiai jos neišliko, nes niekur neradau žinios, kad tuo rankraščiu buvo pasinaudota ar bandyta jį išleisti atskira knyga. Tai padarė „Pradų“ leidykla.

Antroji išvada, kad Zenonas Ivinskis žinojo apie kitą A. Kimsos darbą – studiją apie Šv. Kazimierą. Z. Ivinskis – rimtas istorikas, pasižymėjęs kruopščiu faktų rinkimu.

Antanas Kimsa

Atkelta iš 3 psl.

Suradau jo knygą *Šventas Kazimieras*. Ją Z. Ivinskis parašė būdamas Romoje. Išspausdino 1955 m. tėvų pranciškonų spaustuvė Bruklina. Knygos įžanginį straipsnį, kurį citavo vyskupas J. Boruta, autorius parašė 1954 m. kovo 4 d. Tačiau jame nėra jokių užuominų, iš kur autoriui žinoma apie A. Kimsos studiją apie Šv. Kazimierą.

Ravensburge

1944 m. A. Kimsa atvyksta į Ravensburgą. Tai nedidelis miestas Viurtembergo žemėje, Pietų Vokietijoje. 1945 m., karo audros atblokti, čia prieglobstį rado apie 600 lietuvių. Juos globojo prancūzų karinė valdžia.

Lietuviai greitai atkuto, pradėjo veikti ateitininkai, skautai, A. Armono vadovaujamas choras, J. Rutelionienės tautinių šokių grupė ir aktorės A. Gustaitienės dramos ratelis. Jo pirmasis vaidinimas įvyko tik tik karui pasibaigus – liepos 27 d. A. Gustaitienė per trumpą laiką pastatė P. Vaičiūno, K. Binkio, ir kitų lietuvių kūrėjų veikalus. Su spektakliais aplankė daug lietuvių stovyklų. Lietuvių vakaruose savo kūrybą skaitė B. Brazdžionis, A. Gustaitis, kiti.

Ravensburge buvo nemaža lietuvių vaikų. A. Kimsa kartu su kitais pedagogais kuria lietuvišką gimnaziją ir joje dėsto. Gimnazija veikė 1945-1949 m., paruošė keturias abiturientų laidas. Be to, mieste nuo 1945 m. veikė lietuviška pradžios mokykla, vaikų darželis ir Montessori sistemos mokykla.

Deja, apie A. Kimsos mokslinę veiklą Ravensburge neradau jokių užuominų.

Nežinia koks šiandien būtų Ravensburgas, jei 1948 m. neprasidėtų lietuvių emigracija į Kolumbiją, Kanadą ir JAV.

Tolimoje Kolumbijoje

1948 m. A. Kimsa išvyko į tolimąją Kolumbiją. Iš pradžių dirbo garsiajame Caro y Cuerno instituto bibliografijos skyriuje, vėliau Francisco José de Caldos universitete dėstė matematiką ir fiziką.

1946 m. Kolumbijoje gyveno tik šeši lietuviai, iš jų keturi buvo kunigai: Stasys Sirutis, Nikodemus Saldukas, Mykolas Tamašiūnas ir Stasys Matulis. Jie suprato, kad reikia padėti karo išblaškytiems tėvynainiams. 1946 m. pabaigoje jie sukuria Lietuvių katalikų komitetą. Po didelių pastangų šis komitetas gavo Kolumbijos vyriausybės sutikimą įsileisti į šalį lietuvius tremtinius, jiems neįtaikant amžiaus, sveikatos, profesijos, religijos ir kitų apribojimų. Tada komitetas užmezgė ryšius su tremtiniais Europoje, prašantiems išrūpindavo įvažiavimo vizas. Komitetas rinko lėšas ir išlaikydavo atvykusius lietuvius tol, kol jie įsidarbina.

Pirmieji pokariniai lietuviai imigrantai Kolumbijoje pasirodė 1948 m. pavasarį. Iki 1952 m. atvyko apie 500 žmonių. Jie apsigyveno Bogotoje ir Medeline. Ir čia prasideda lietuviška veikla. Abiejuose miestuose randamos bažnyčios, kuriose pradedamos lietuviškos pamaldos, kuriasi chorai, šokių rateliai, šeštadienio mokyklos.

1953 m. Bogotoje atidaromi Lietuvių namai, kuriuose minimos Lietuvos valstybinės šventės, yra meno saviveikla, knygynėlis, skaitykla, vyksta pobūviai, lietuviško jaunimo pasilinksminimo vakarėliai. Atsiranda du neperiodiniai iliustruoti leidiniai. Bogotoje Juozas Bubelis leidžia *Tėvynės aidą*, Medeline – salazietis Mykolas Tamašiūnas – *Kolumbijos lietuvių*. 1953 m. gaunamas sutikimas steigti Lietuvos garbės konsulatą. Konsulu paskiriamas kunigas daktaras Stasys Sirutis.

A. Kimsa irgi aktyviai dalyvauja lietuviškoje veikloje, bendradarbiauja lietuviškoje spaudoje. Antai *Kolumbijos lietuvių* (1951 m. Nr. 4) randu įdomų jo straipsnį „Auka ant Tėvynės aukuro“ apie salazietį kunigą profesorį Pranciškų Petraitį, mirusį tremtyje.

Ir vėl tik rankraštis apie Šv. Kazimierą?

Dabar Kolumbijoje leistų lietuviškų spaudinių nedaug tesurasi. Martyno Mažvydo bibliotekoje radau tik 6 *Kolumbijos lietuvių* numerius, nors jų tikrai buvo išleista per 20, o gal ir daugiau. Juos vartydamas nelabai tikėjausi, kad rasiu tai, ko ieškau.

Ir netikėtai sėkmė! 1951 m. 4 numeryje kronikoje apie Kolumbijos lietuvių gyvenimą randu šią žinutę:

„Dr. Kimsa, naujai leidžiamos knygos apie Šv.

Kazimierą autorius yra baigęs Kauno universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Visuotinės istorijos skyrių pas vieną žymiausių istorikų Karsaviną. Daktaro laipsnį yra įsigijęs Vilniaus universitete, apgindamas disertaciją „Popiežiaus valstybė“. Knygą apie Šv. Kazimierą leidžia kunigas M. Tamašiūnas”.

Žinutėje yra įsivėlusį klaidą. A. Kimsa baigė istorijos mokslus ne Kauno, bet Vilniaus universitete. Jame nuo 1940 m. iki ištrėmimo (1946 m.) dirbo profesorius Levas Karsavinas, kuris kartu su docentu daktaru Juozu Jakštu ir profesoriumi Ignu Jonynu recenzavo tą disertaciją. Tačiau kita informacija – labai vertinga.

Svarbiausia, kad aiškiai pasakoma, jog A. Kimsa parašė knygą apie Šv. Kazimierą, kad ji leidžiama. Greičiausiai ši informacija pasirodė ir kituose lietuviškos išeivijos periodiniuose leidiniuose. Žinia galėjo pasiekti ir Z. Ivinskį, gyvenusį Romoje. Jis apie tai rašė jau po trejų metų. Ir žinojo, kad knyga dar neišleista.

Deja, taip ir nepavyko surasti tos knygos. Greičiausiai ji ir nebuvo išleista. Nežinia, kas sustrūkdė salaziečiui kunigui Mykolui Tamašiūnui ją išleisti. Nežinia, kur dabar yra tos knygos rankraštis. Iš tolimosios Kolumbijos į Lietuvą žinių, deja, atskriedavo nedaug.

Toronte

A. Kimsa persikėlė į Kanadą ir apsigyveno Toronte. Ten mirė. Tikėjausi daugiau sužinoti apie A. Kimsą iš nekrologo. Toronto lietuvių laikraštyje *Tėviškos žiburiai* 1987 m. sausio 27 d. apie jo mirtį parašyta kukliai:

„Antanas Kimsa 74 m. amžiaus mirė 1987 m. sausio 24 d. šv. Juozapo ligoninėje. Gedulingos pamaldos buvo atlaikytos Prisikėlimo šventovėje sausio 26 d., Palaidotas iš krematoriumo sausio 27 d. šv. Jonų lietuvių kapinėse. Kanadon su šeima atvyko 1969m. („Pradų“ išleistoje knygoje nurodomi 1958 m. – aut.) Dirbo laboratorinį darbą Ontario vyriausybės žinioje. Velionis paliko žmoną ir tris vaikus.”

Ir viskas. Apie mokslinį darbą, knygas nė žodžio. Taigi išlieka nemažai klausukų. Kas padės į juos atsakyti? Gal tarp *Draugo* skaitytojų yra žmonių daugiau žinančių apie šį gana sudėtingo likimo žmogų – istoriką Antaną Kimsą? □

Docento Broniaus Raguočio ir Aldonos Žemaitytės pokalbis

Atkelta iš 2 psl.

gėjai sekti svetimomis madomis, – skandinaviskomis ar kokiomis kitomis. Ir nusižiūrėjom ne į tas vertybes, kurios mūsų tautai ir mūsų žurnalistikai yra labai artimos. Pro visus kraštus plūsta bulvarinės žurnalistikos elementai. Leidėjai, žiniasklaidos savininkai iš žurnalistų reikalauja vienakryptės žurnalistikos, tarkim kriminalinių temų ar pan. Jeigu žurnalistų nuomonė ilgesnį laiką nesutinka su darbdavio nuomone, šis pasako: prašom pasiieškoti kito darbo. Kitą darbą surasti nėra lengva. Tad ir eina žurnalistai į visokias įstaigas viešųjų ryšių atstovais.

– Šiais metais Žurnalistų sąjunga mini savo 85-mečio jubiliejų. 1922 metais ji atsirado kaip rašytojų ir žurnalistų organizacija. Esate dviejų kūrybinių organizacijų – Rašytojų sąjungos ir Žurnalistų sąjungos – narys. Kuri organizacija Jums artimesnė?

– Aš gerbiu jas abi ir didžiuojuosi, kad esu jų narys. Ilgesnį laiką linkau prie literatūros kritikos, kultūrinės spaudos. Ne svetima buvo ir kultūros publicistika. Esu parašęs ir politinės publicistikos, bet ne per daug. Kol turėjau sveikatos, dalyvavau abiejų sąjungų veikloje, nors, kaip minėjau, gal daugiau pas rašytojus, nes nuo seno tarp jų buvo daug draugų. Dabar retai kur beišeinu, tik iš nuogirdų susidarau vaizdą apie šių organizacijų gyvenimą. Nenoriu būti seniokiškai irzlus, bet atro-

do, kad mes, senjorai, esam nereikalingi. Mes turim tam tikrą patirtį, tad būtų galima paklausti ir mūsų nuomonės ar į vieną kitą komisiją pakviesti. Suprantu, kad turim nemažai neigiamos patirties, bet ta prasme ir galim padėti apsaugoti nuo jos.

– Ką turite galvoje, sakydamas – neigiamą patirtį?

– Vis dėlto mums reikėjo turėti vieną mintį, vieną kryptį. Kitokią galvojimą reikėjo apdėlioti vadų citatomis lyg perkūnsargiais arba išbraukti iš savo tekstų. Dabar, kai galima laikytis savo pažiūrų, pasigendu pliuralizmo. Savęs klausiu: ar yra pas mus toks laikraštis, kuris spausdina kelias skirtingas nuomones?

– Ar ne dėl to taip atsitinka, kad didžiųjų laikraščių savininkai yra suaugę su privačiu stambiu kapitalu?

– Taip ir yra. Rašiau į *Knygotyrą* apie žurnalistiką. Pavadinau ją tam tikru ekonominiu reiškiniu. Tai šią mintį leidėjai man išbraukė. Juk žurnalistika yra verslas, nes pagrindinis leidėjo, savininko, kriterijus: ar leidinys yra pelningas. Jis turi būti pelningas. O ar jis dorina žmones? Man visada atrodė, kad žurnalistika yra tautos ir žmogaus sielos dorinimas, tobulinimas. Gal tai tik navius mano idealas. Bet aš visada taip maniau ir manysiu. Man toks įsitikinimas yra artimas, mie-

las, aš ir mirsiu su juo.

– Visada prisimenu Jūsų priesaką, išleiddiant mus, žurnalistikos absolventus, į gyvenimą. Jis taip skambėjo: mylėkite tautą, kurioje gyvenate, nedarykite kompromisų su savo sąžine ir įsitikinimais. Bet, keliaudama savo žurnalistinio gyvenimo keliu, pamaciau, kad tai beveik neįmanoma. Gal tai tėra tik siekiamybė?

– Geriau ir nepasakysi. Tai yra siekiamybė. Jeigu jos neteksi arba imsi ją labai abejoti – ką tuomet veikti žurnalistikoje ir literatūroje? Kodėl tada tu ten? Tada lieka tik verslas, toks pat, kaip statyba ar prekyba.

– Ar daug žurnalistų apie tai susimąsto?

– Yra talentingų žmonių. Ši karta gyvena ir dirba daug laimingesniais laikais negu mes. Mūsų laikai buvo sunkūs, sudėtingi, dramatiški, nelaimingi. Buvo ir šviesesnių properšų, bet gyvenime visuomet jų esti. O dabar yra visos sąlygos dirbti ir tobulėti.

– Ačiū Jums, dėstytojau, kad sutikote pasidalyti savo mintimis ir patirtimi. Kuo šviesesnių dienų ir kuo geresnės sveikatos Jums linkime...

– O aš dėkoju, kad mano auklėtiniai manęs nepamiršta. □

ZITA KIRSNAUSKAITĖ

PASIKLAUSYKIME...

Pasiklausykime, kaip kalbasi klevai su liepom vakaro tyloj...
Kaip tyliai ir graudingai upė alma slėny...
Tarytum ruoštūsi prabilti mintys tuoj,
Išgirdusios melodiją, kai liūdesys apėmęs...

... Padėki, Viešpatie, girdėti bitės džiugų dūzgesį,
Regėti gulbės sparno mostą grakštų.
Kaip švelniai saulė prie motulės Žemės glaudžiasi
Ir gėlėmis parašo pievoj meilės raštą.

Atverk širdies akis, Dangau žvaigždėtas,
Nes mano mintys – vaizdas lyg pro miglą.
Su gauduliu einu, kur gilios skausmo pėdos,
Viliuosi ir meldžiu, kad gėris sieloj liktų.

...Pasiklausykime,
kaip kalbas Žemė su Dangum širdy saulėtoj...

(Iš spaudai parengto sakralinės poezijos rinkinio *Ant angelo sparno*)

KAI NIEKAS NEATEIS...

Kai niekas neateis paimti tavo skausmo,
Ir niekas tavo ilgesio priglausti nenorės, —
Prisėsk šalia gėlyno. Pakvieski sielon džiaugsmą...
Kalbės tau tyliai gėlės, švelni žolė šnabždės.

Kai niekas nenorės tau širdgėlos nuimti,
Vienatvės tavo nesupras ir guost nepasiryš, —
Nurimk, virš ašarų, virš sielvarto skaudaus pakilki...
Iš Dievo lobių skrynios paguoda tau sugriš.

...

Širdim apglėbki artimus – kiekvieną brangų,
Malda juos apkabink. Tegul neverks langai...
Nusiųsk jiems savo meilę per visą didį dangų –
Palengvink jų naštas ir tark: „Tu pavargai...”

(Iš sakralinės poezijos rinkinio *Nedūžtančios viltys*, 1999)

LAIŠKAS VILČIAI

Su Tavimi nenoriu išsiskirti,
Laikai delne ir šildai mano ranką...
...Kad tik draugystė mūsų neiširtų!
Jaučiu – širdy svajonės tyros renkas.

Kad tik išliktų ši tauri draugystė!
Tu nepalik manęs ir nepaleiski niekad!
Viltie, tvirtai laikyk mane, suriški,
Tegul tarp mūsų gyvas saitas lieka.
Su tavimi nenoriu išsiskirti niekad.

(Iš sakralinės poezijos rinkinio *Vienatvės vėlyje*, 2000)

TU TIK PAŽVELK

Pakelkite akis ir pasižiūrėkite į aukštybes!
Šventasis Raštas, Izaijo knyga 40, 26.

Tu tik pažvelk, kaip teka rytą saulė,
Kaip kyla ji virš miško vis aukštytyn,
Kaip žeria spindulius visiems į saujas.
Dangus kaip švinta plisdamas tolyn.

Tu tik pažvelk, kaip stiebias miško medžiai,
Kaip jie kerojas šakomis plačiom.
Tu pažiūrėk, kaip geria orą godžiai
Visa gamta puošni gėlėm margom.

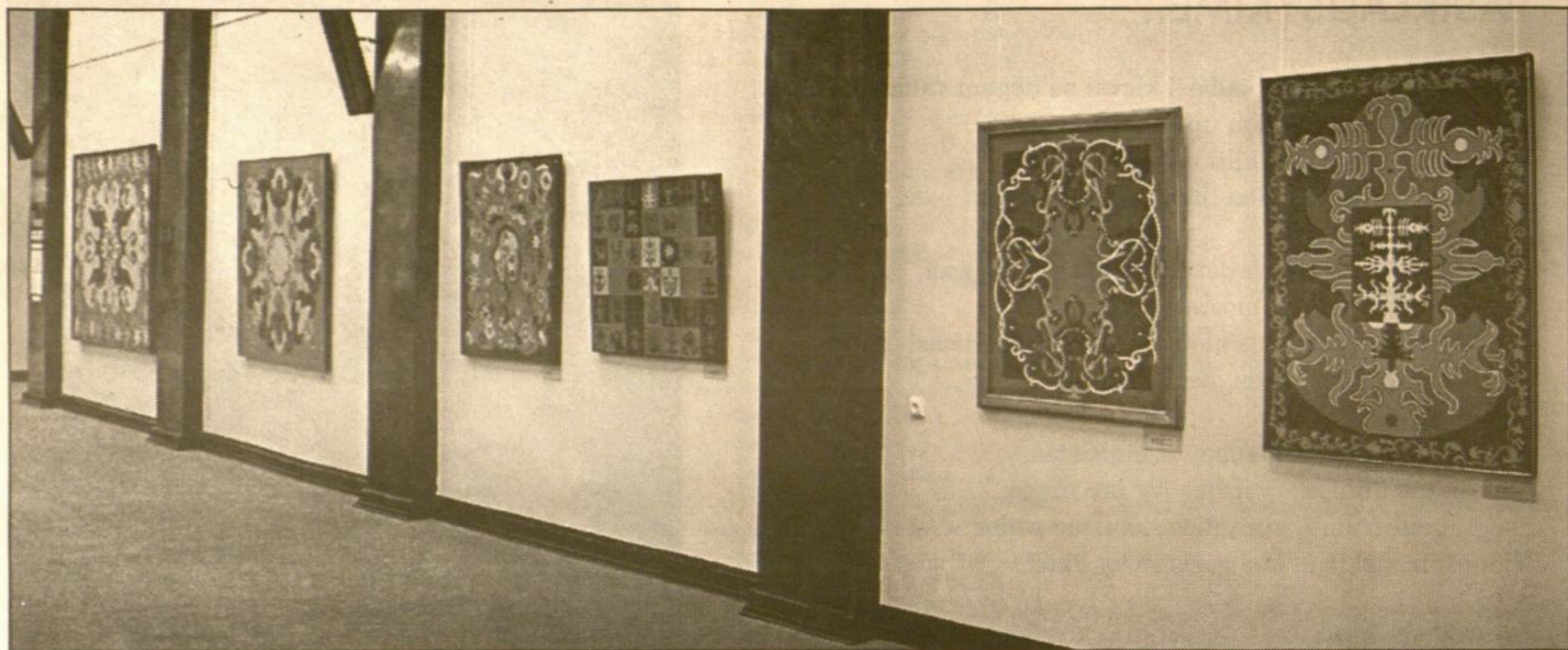
Tu tik išgirsk, kaip šlama medžių lapai.
Pasiklausyk, kaip upė šniokščia ten.
Tegu jausmai ir akys tavo tapo
Paveikslą šį širdin švelnion, geron.

Tu pasinerk į žalią gražią gamtą
Mintim ir širdimi tyrų jausmų...
Kokia Ranka galėjo tai sutverti?
Pajuski Ją. Prie Jos priglusk ir tu.

(Iš sakralinės poezijos rinkinio *Kančios šviesa*, 1998)

Viskas ratu

Janinos Monkutės-Marks tapybos ciklas liaudies tematika

GIEDRĖ VALTAITĖ

Muziejaus kuratorė

Nuo birželio 7 d. Janinos Monkutės-Marks tapybos ciklas liaudies tematika, apimantis 1965-1978 m. laikotarpį, vėl bus eksponuojamas Kėdainiuose, menininkės įkurtame muziejuje. Beveik porą mėnesių šie darbai buvo rodomi Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos galerijoje, Vilniuje, dailininkės personalinėje parodoje „Ieškojimas savo šaknų“.

Liaudies menas Janinos kūryboje atsirado neatsitiktinai. Kaip žinia, Janina daug keliaudavusi su savo vyru po įvairius kraštus ir kol jis tvarkydavęs savo darbo reikalus Janina lankydavosi miestelių turguose, bendraudavo su vietos gyventojais ir, be abejo, įsigydavo šių kraštų tekstilės, kitų buities dirbinių, apeiginių kaukių. Menininkės namuose po truputėlį susikaupė nemaža liaudies meno kolekcija. Kitas postūmis, priverčius menininkę pasukti liaudies meno link, bu-

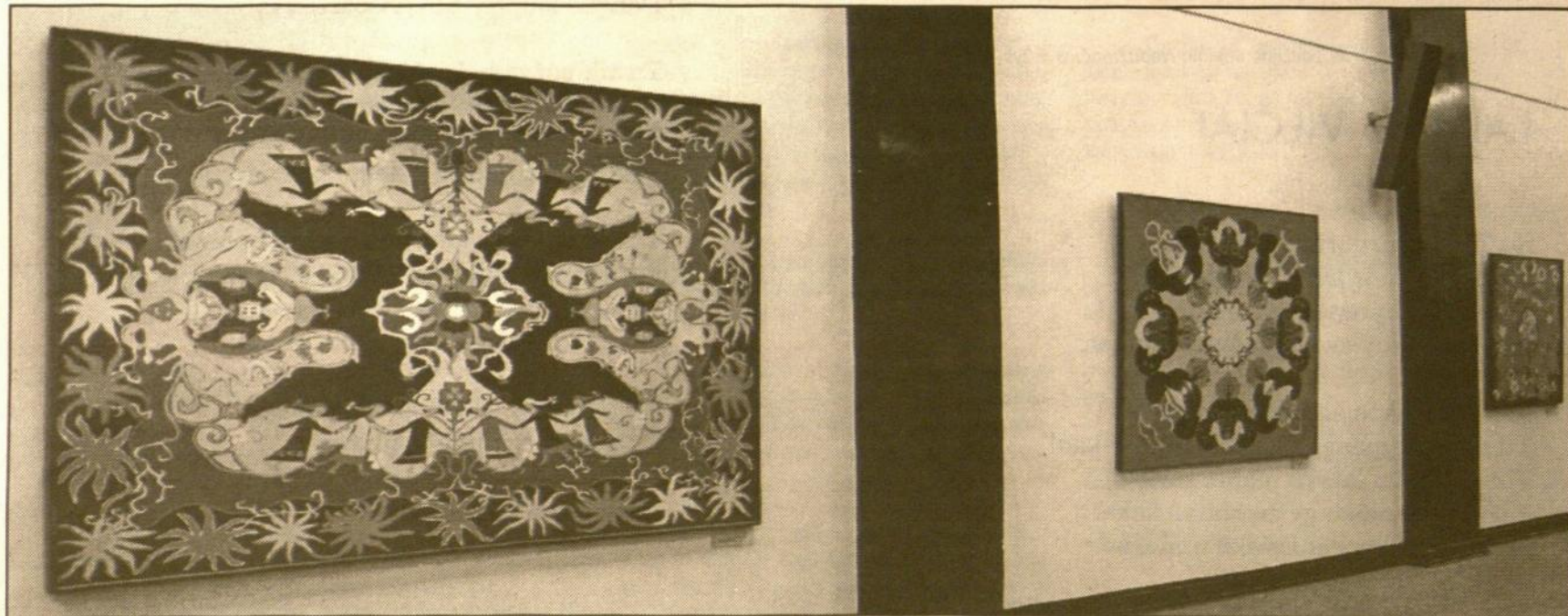
vo 1945-1949 m. pakartotinai išleistas Anastazijos ir Antano Tamošaičių knygų rinkinys *Sodžiaus menas*. Janina iš naujo atrado lietuvių liaudies meno spalvingumą, ornamentų raštų tobulumą, beje, su kuriais teko susidurti ir anksčiau. Šį kartą žvilgsnis „užkliuvo“ kiek kitaip. Menininkė nagrinėjo šiuos simbolius, spalvinius derinius. Susikaupusios mintys, patirtis, noras atrasti tai kas artimiausia, atėję iš šaknų, skatino kūrėją dar labiau gilintis į šią temą. Per kelerius metus išsirutuliojo gan nemažas tapybos ciklas. Darbuose atsispindi tai, ką Janina vėliau įvardija žodžiais – visų tautų simbolių ištakos tos pačios: gamta, dangaus kūnai. Nepaisant to, kiekviena tauta atitinkamai pagal savo gyvenamosios vietos ypatumus, klimatą išryškina vienas ar kitas spalvas, taip kompensuodama saulės trūkumą ar pavėsio, vandenų stygių.

Dailininkė savo šaknimis lietuvių, nuo 1950 gyvena Amerikoje, daug keliauja, tad ją visų pirma galima vadinti pasaulio piliete. Tai atsispindi ir jos darbuose, kuriuose pasak Dano Lapkaus, dailininkė pabrėžia bendražmogišką, rasės, tautybės, gyvenamosios epochos mažai įtakotą liaudiškos pasaulėžiūros pradą. Į savo visatos ženklus, pavyzdžiui, „Pagal vikingų ornamentiką“, „Saulės ornamentas“, Janina Marks komponuoja Vidurinės Azijos gazeles, lietuviškus koplytstulpius, Amerikos indėnams būdingus paukščių atvaizdus

ir vikingų ornamentus. Kai kurių darbų temos, kaip antai, Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje saugomame kūrinyje „Eglės žalčių karalienės vestuvės“, kilo iš lietuvių tautosakos: dainų, legendų. Patys didžiausi ir įspūdingiausi šio ciklo darbai „Žemyna Žemynėla, Žemė Motinėla“, „Saulė – gyvybės nešėja“, „Keturi kilimų ornamentai“, „Psichodeliškas“ savo kompozicija primena mandalas – hindų ir budistų kuriamus vaizdinius visatos simbolius. Saulės ratas, gyvybės ratas, anot menininkės, sutinkamas kiekvienoje tautoje, ne išimtinai ir Lietuvių liaudies mene, tačiau visur savitai apipinamas tam kraštui būdinga ornamentika, dažnai priklausančia nuo pasaulio sąrangos sudėtingumo suvokimo.

Būtent šis, su liaudies tematika glaudžiai susijęs kūrybos laikotarpis, paskatino menininkę pereiti prie tekstilės. Kaip pati menininkė sako, „...norėjosi paliesti spalvas pirštais“. Su spalvine gama į kitus darbus taip pat pereina ir menininkės optimizmas, skambantis net liūdniausiuose, asmeninius išgyvenimus atspindinčiuose, darbuose.

Grįžtant prie parodos Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje norisi pasidžiaugti šios erdvės ir Janinos kūrinių santykio derme. Savo įspūdingu dydžiu, ryškia spalvine gama šie darbai organiškai įsiliejo į erdvią, stiprių kūrinių reikalaujančią M. Mažvydo galeriją ir šią dermę buvo nesunku pastebėti kiekvienam apsilankiusiam. □

ŽEMĖS APAČIOJ

NIJOLĖ JANKUTĖ

Esu naujakurė ne tik kitame mieste, ne tik kitame krašte, bet kitame žemyne ir net kitame Žemės pusrutulyje. Žodžiu, dar gyva, bet jau kitame pasauly!

Todėl visada noriu su jumis pasidalinti to kito pasaulio keistenybėmis. Vienas iš jų pati mačiau ir patyriau, o apie kitas rašo amerikietis Bill Bryson savo labai įdomioje knygoje *Down Under*. Tą pavadinimą mėginau išversti į „žemai apačioj“ arba „žemės apačioj“. Šiaip ar taip, skamba juokingai, bet Bill Bryson yra labai linksmų plaučių rašytojas, žiūrįs į viską ir visus iš komiško taško. Tad, jei dar nesat skaitę tos knygos, noriu jums „perpasakoti“ vieną kitą ištraukėlę.

Baltieji australai yra kilę iš Anglijos tremtinių – kalinių – nusikaltėlių. Juos karališkoji Anglija, norėdama pratuštinti kalėjimus, suvežė į savo, tuo metu nereikšmingą, laukinę koloniją Australiją. Tie vargšai, nepaisydami baisių sunkumų, vis dėlto, prakuto, prasigyveno, sudarydami ankstyvąją baltąją šio krašto visuomenę. Apie tai štai ką rašo Bryson:

„Dar net iki 1960 m. Australijos mokyklose nebuvo dėstoma ankstyvųjų kolonistų kilmė. Tėvai ir seneliai stengėsi vaikams neminėti tos, tyliai vadinamos, 'dėmės'. Toji 'dėmė' padidėja, kai skaitai šio autoriaus surinktus istorinius faktus apie aborigenus. Atrodo, kad jiems, tikriesiems šio žemyno gyventojams, sekėsi žymiai blogiau, negu Amerikon atvežtiems juodiems vergams. Šie, nors ilgai truko, bet jau išsikovojo piliečių teises ir vis sėkmingiau gyvuoja daugiasluoksniame amerikiečių gyvenime. Kaip, pvz., štai – Barack Obama! Grįžtu prie Bryson pastabų:

„Aborigenai – Australijos 'pavogtoji karta'. Taip juos vadina tik prieš 10 metų įsteigta speciali žmogaus teisių komisija, tyrinėjanti skriaudas aborigenams. Sunku patikėti, bet net iki 1960 m. šie žmonės neturėjo teisės auginti savo vaikus! Nuo XX a. pradžios jų vaikai būdavo atskiriami nuo tėvų ir iki 17 metų auginami specialiose prieglaudose. Tai buvusi neįtikėtina iškreipta geradarystės samprata: jei vaikas bus atskirtas nuo laukinių tėvų, jis išaugs tinkamu civilizuotai baltajai bendruomenei! Šios 'geradarystės' rezultatai buvo ir pasilikę pasibaisėtini. Iš prieglaudų paleisti jauni aborigenai ne tik nepritapo prie baltųjų gyvenimo, bet susidūrė su rasizmu miestuose, o jei grįždavo į aborigenų gyvenvietes, ten vegetuodavo, kaip svetimi, nesuprasti. Taip tarp jų, neva 'perauklėtų' žmonių, išplito alkoholizmas, pesimizmas, visiškas nenorėjimas ir nesugebėjimas dirbti. Svetimtaučiai lankantis Australijoje keisčiausia yra tai, — toliau rašo Bryson, — kad labai reta pamatyti aborigeną. Tiesiog – jų nėra?! Nors jie sudaro tik 1,5 proc. Australijos gyventojų, bet vis dėlto, atrodo, galėtum vieną kitą sutikti dirbantį kur pašte, banke, taisantį telefoną liniją ar pan. Nemačiau nė vieno... Ir nesuprantu, kaip galėtų Australija išspręsti šį 'pavogtos kartos' liūdną klausimą."

Bet kaip ten būtų, Australija prieš porą šimtų metų tapo seniausio žemyno jauniausia valstybe, užimančia visą žemyną, valdoma ne tautos balsavimu išrinkto prezidento, bet ministro pirmininko, kuris (čia jau tikra keistenybė!) yra pavaldus Didžiosios Britanijos karalienei! Štai ką šia tema rašo mano mielas Bryson:

„Neseniai Australijoje buvo kilęs didelis sujudimas: jau laikas jai nutraukti ryšius su Anglijos karaliais ir tapti nepriklausoma respublika! Savaimė aišku. Argi ne kiekvienas kraštas

nori pats apsispręsti savo gyvavimą? Bet, — toliau rašo autorius, — ne Australija! Jos piliečiai vertėsi per galvą, ieškodami įvairiausių pateisinimų karalienės valdžiai. Pvz., kas garantuos, kad prezidentas bus geresnis negu karalienė? O kaipgi pakeisti garbingus vardus, kaip 'Karališkosios Australijos oro pajėgos?', 'Karališkosios Australijos laivynas'? O į ką bus panaši konstitucija be pažyminio 'karališka'? Vaje, vaje! Per daug komplikacijų! Palikim viską kaip buvę ir tikėkim, kad britai ant mūsų nesupyks!", — baigia savo komentarus Bryson. Ką čia daugiau bepridursi?! Taip ir liko Australija – didelis, turtingas žemynas – pavaldus mažutei, gerokai nusigyvenusiai karališkai Anglijai...

Grįžtant nuo australiškos visuomenės ir politikos į jos gamtą, autorius papasakoja vieną iš tragikomiškų Australijos keistenybių, būtent – triušius! O istorija tokia, kad vienas anglas, nieko nesuprasdamas nei apie šio žemyno gamtą, nei apie anglišių triušių vislumą, 1859 m. atsivežė jų 24 ir paleido ganytis savo ūkyje, Viktorijos valstijoje. Kas atsitiko toliau, — rašo Bryson:

„Kadangi triušiai labai vislūs, per porą metų jie 'užvaldė' visą to ūkininko žemę. Triušių apetitas pasirodė nepasotinamas! Vargšai vietiniai gyvūnai ir augalai, 50 milijonų metų ramiai gyvavę be svetimų parazitų ir plėšrūnų, visai nemokėjo

nuo triušių apsiginti. Jau 1880 m. 2 mln. akrų Viktorijos valstijoje tapo švariai nuėsti! O triušiai šuoliavo pirmyn po 75 mylias per metus, nuėsdami pievas, ganyklas, krūmynus. Netrukus ūkininkai turėjo savo avims ir galvijams ieškoti pašaro vis tolimesniuose, prastesniuose pakraščiuose. Turtum dar nebūtų gana triušių 'epidemijos', 1890 m. visą kraštą prislegė 10 metų trukusi sausra. Nugaišo apie 35 mln. avių, nekalbant jau apie žmonių mirtis. Bet triušiai, lyg niekur nieko – šuoliavo tolyn. Pagaliau P. Amerikoje buvo atrastas virusas *myxomatosis*, nepavojingas žmonėms ir gyvuliams, išskyrus, o laime! – triušius. Staiga Australijos ūkiai apsiklojo stippančiais triušiais. Apsiklojo dešimtimis milijonų! Deja! Nors žuvo 99,9 proc. tų bjaurių, bet vienas iš 1,000 vis dėlto liko gyvas, atsparus *myxomatosis* virusui ir... triušių skaičius šiame žemyne šiuo metu vėl pasiekė 300 mln.!"

Štai ką gali padaryti vienas nei gamtos, nei gyvūnijos nesuprantantis žmogėnas! Likimo ironija: visa Australija žino jo vardą. Tai blogo atminimo Thomas Austin. Ar ne keista, kad ne tik žudikų – pavergėjų vardai išlieka, bet ir kvailių, kaip to Tomo ir kaip vandalo Herostratus, sudeginusio didelės vertės Artemis šventyklą Efeze prieš pus-trečio tūkstančio metų!

Iki kito karto apie tai, kas vyksta Žemės apačioj. □

Arklio Dominyko kelionė į žvaigždes

PASAKA SUAUGUSIEMS (6)

Pasakoja Vytautas V. Landsbergis

DOMINYKAS JUPITERYJE

Atkeliavęs į Jupiterį, šios planetos vidury Dominykas išvydo didelį, plačią šakį ažuolą.

Nieko sau, – pamanė Dominykas, – niekad nemaniau, kad ir kitose planetose auga medžiai.

Nurisnojo baltasis arklys prie ažuolo, apibėgo jį kelis kartus, bet nieko ypatinga nepastebėjo. Ažuolas kaip ažuolas, nemaža drevė aukščiau ten, kur šakos jau pradeda skleisti. Panašus auga ir Žemėje, Dominyko pievoje. Tik šio ažuolo viršūnėje nėra gandrų, o tik ramiame perėtų gandrai Alfonsas ir jo Birutė.

Atsistojo Dominykas po vešliomis ažuolo šakomis ir atsirėmė į galingą jo kamieną, ketindamas po kelionės ramiai atsipūsti. Bet netikėtai prie pat jo ausies nugriaužė kurtinantis perkūno trenksmas.

Kad tave kur Perkūnas! – išsigandęs nusispjovė arklys ir iš ažuolo drevės pasigirdo garsus juokas.

Teisingai pasakei – kad tave kur Perkūnas... Kuo galėčiau pasitarnauti?

Apsidairė Dominykas – kas gi čia taip griausmingai šneka? Ir mato, iš ažuolo drevės išlenda stiprus rudabazdis medžiotojas, apsirėdęs odinį švarką, o per petį persimetęs lanką su strėlėmis.

Jūs Perkūnas?

Lietuvoje jūs mane vadinate Perkūnu, bet romėnai mane praminė Jupiteriu, – sako barzdyla ir grakščiai nušoka nuo medžio šalia Dominyko.

Labą diena, – linktelėjo galva Dominykas, – tikriausiai jūs, Jupiteri, ir esate šios planetos šeimnininkas?

Aš ne tik šios planetos valdovas, – paaiškino rudabazdis, – manęs klausio ir kitų planetų dievai. Aš esu pasaulio tvarkos kunigaikštis, prižiūriu, kad būtų laikomasi susitarimų, globoju filosofus ir dvasininkus. Jei kas nusižengia sutartims arba jų nesilaiko, tada aš nusiimu nuo pečių lanką, įsidedu strėlę ir...

Ir zvimbt?... – nedrąsiai Jupiterio pratęsė Dominykas.

Taip, – tada jau zvimbt... Tamsta labai teisingai neseniai nusikeikėt – „kad tave kur Perkūnas“! Tada aš išties pasinaudoju savąja šaudykle. O ji perkūniškai smagiai šaudė!

Dominykas apsidairė aplink – be ažuolo šioje planetoje daugiau nieko nesimatė.

Gerbiamas valdove Jupiteri, o kur jūsų pilis? Dievų valdovui pridera gyventi ištaigingoje pilyje...

Mano namai yra šis nuostabus ažuolas!

– Jūs gyvente ažuole? – nusistebėjo Dominykas.

Ažuolas ir yra mano pilis, – paaiškino Jupiteris, – tiksliau sakant, visi ažuolai, net ir tie, kurie auga Žemėje. Neveltui senovėje žmonės ažuolus laikė šventaisiais medžiais...

Jupiteris patylėjo, paskui liūdnai atsiduso ir tęsė:

– Bet paskui, Dominykai, Žemės gyventojai labai pasikeitė, vis labiau ėmė garbinti mano kolegą iš gretimos planetos – Marsą, karo dievą. Žmonės įniko tarpusavyje kariauti, kirsti šventus ažuolus, giraites. Tada aš parsitraukiau į šią savo planetą Jupiterį ir retai kada beužsuku į Žemę. Nebėra ten man vietos.

Bet gi mano pievoje auga didžiulis ažuolas, –

Illustracijomis lydi dail. Zita Sodeikienė

staiga prisiminė Dominykas, – galėtumėte bet kada atvykti ir gyventi kartu su mumis, su mano mylima rugiagėle, su varlėmis ir gandrai Alfonsu...

Žinau, bičiuli... Puikiai žinau tavąjį ažuolą. Dažnai sustoju ten pailsėti, kai išsiruošiu į kosmines keliones. Jau nebedaug Žemėje belikę tokių nuostabių, dar nesunaikintų vietų, kaip taviškė pieva, – atsiduso Jupiteris ir vėl nutilo.

Jei kažkas jus slegia, tai kalbėkit, netylėkit, – susirūpino Dominykas.

Jupiteris mąsliai papešiojo savo rudąją barzdą ir ėmė lėtai pasakoti.

Ar nesi girdėjęs, Dominykai, kad senovėje žmonės Lietuvoje dievams nestatydavo jokių bažnyčių. Jie tik pasodindavo ratu dvylika ažuolų – tai ir būdavo pati tikriausia Dievo bažnyčia, nes ne žmogus, ne koks turtuolis ją statė, o dievai augino – laistė lietumi, gaivino vėjais... Saulė savo dieviškais spinduliais šildė, mėnulis giles nokino.

Ech, pamenu, kai buvau dar jaunesnis – sukskridavome visi mes, visi kosmoso valdovai iš įvairių planetų, pasitarti į šventuosius Žemės ažuolynus. Deja, tie laikai jau seniai praeityje...

Nenusiminkit, gerbiamas Jupiteri, – rudabazdį ramino gerasis Dominykas, – kai grįšiu į žemę, kai ateis ruduo ir ims kristi giles, mes su varlėmis prisirinksim jų ir pasodinsim ratu pievos vidury. Kai jos sudygs, kai ažuolai užaugs, galėsit tamsta vėl su savo kolegomis atskristi Žemėn į savo dieviškus posėdžius.

Matau, esi supratingas gyvūnas, – nusišypsojo Jupiteris, – jei ir žmonės tokie išmintingi būtų, jei labiau gamtą mylėtų, nereiktų mums jų taip bausiti. Tu galvoji malonus užsiėmimas – ką nors

bausti? Anaipol... Kai turiu kokį nors Žemės drebėjimą suorganizuoti, kokį potvynį ar cunamį Žemėn pasiųsti, visad sopa širdį...

Tai jūs ir nesiųskit, ir nedrebinkit tos mūsų Žemės, pasigailėkit mūsų, žaliosios planetos gyventojų, – saviškius užtart pabandė Dominykas.

Mielai pasigailėčiau, bet mano darbas yra palaikyti planetose tvarką, – rūščiai antakius suraukė Jupiteris, – o Žemėje nebėra tvarkos, žmonės pasidarę gobšūs, pavydūs, pikti. Jie kariauja, atimineja vieni iš kitų žemes, naftą, deimantus, tarsi negalėtų gražiai susitarti ir pasidalinti. Kai žmonės nebemoka susitarti, tada ima kalbėti mano šaudyklė. Sakiau gi tau, kad susitarimai – tai mano sritis!

Gal galėtume ir mudu ką nors susitarti, – įsidrąsinęs su Jupiteriu derėtis ėmė Dominykas, – jeigu aš, tarkim, imčiau elgtis labai labai gražiai, sodinčiau ažuolus, nešiukšlinčiau, gal tada pagailėtumėt Žemės?

Žinai, Dominykai, duosiu tau vieną patarimą, – nusileido Jupiteris, – jei tu ir vienas pats elgsies gražiai, rūpinsies Žeme, upe ir miškais – ir tai bus labai gerai! Bet jeigu į šią veiklą įtrauksi

ir varles, gandrą su gandriene, žuvis ir geles, tai bus dar geriau. Toks kelių bičiulių rūpestis iškart pasijus! Dešimt susivienijusių išmintingų padarų gali padaryti žymiai daugiau nei milijonai nesusivienijusių kvailelių...

Bus padaryta, – arklys Dominykas net koja treptelėjo, o Jupiteris, nieko nesakydamas, nusiėmė nuo pečių lanką, įdėjo švytinčią strėlę ir paleido Žemės link. Po sekundės nugriaužė galingas perkūnas! Dominyko pievoj net žemė aplink ažuolą sulingavo, o baloj miegojusios varlės pramerkė savo apvalias akis.

Kas čia dabar? Vidurnaktį perkūnas? – nustebusios pakraipė galvas jos, – tikriausiai artėja audra...

Išsigando žaliosios miegalės ir dėl viso pikto nunėrė ant upės dugno. Čia patogiai įsitaisiusios kurkrelėjo kelis kartus ir netrukus jau snaudė toliau. O kosmose derybos vyko toliau...

Tik nesugriaukit, prašau, Žemės, – išsigandęs Dominykas sušuko Jupiteriui, – mes juk susitarėm!

Čia tik džiaugsmo saliutas, – nusišypsojo lankininkas ir užsidėjo šaudyklę ant pečių, – laikas mudviem, bičiuli, atsisveikinti. Tavęs laukia tolimas kelias, o aš lipu drevėn – turiu peržiūrėti kelias sutartis. Tik neužmiršk, ką susitarėm!

Aišku, kad neužmiršiu, – ryžtingai uodega pamojavo Dominykas, – o kur toliau man keliauti, gerbiamas Jupiteri?

Matai tą planetą su žiedu, besisukančiu aplink ją. Tai Saturnas. Ten tavęs jau laukia! Lik sveikas, – su Dominyku atsisveikino Jupiteris ir užlipo į savo drevę ažuole – dirbti ir ilsėtis. O arklys nutiesė švytinčią siūlą ir iškeliavo toliau. □